

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 11 febr. 1892 kl. 11 f. m.

Lagutsköttets utlåtande, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af gällande föreskrifter, att vissa domar eller utslag skola tvefaldt utskrifvas.

I sin till innevarande Riksdag afgifna embetsberättelse omförmåler *justitieombudsmannen*, huru som styrelsen för Sveriges advokatsamfund hos honom gjort en framställning med anledning af det i 10 § af kongl. förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 förekommande stadgande om skyldighet för svarande eller förklarande i hofrätt eller hos kammarrätten att utlösa dom eller utslag.

Bemälda styrelse hade dervid anfört, att något skäl, hvarför numera särskildt hofrätts domar och utslag skulle tvefaldt utskrifvas samt svarande eller förklarande skulle hafva skyldighet att i hofrätt utlösa dom eller utslag, verkligen icke funnes. Nämnda föreskrifter innebure i de flesta fall en orättvisa mot svarande eller förklarande. Om den stämpel, hvarmed hofrättens domar och utslag belades, vore att anse såsom en rättegångsavgift, syntes det vara med rätt och billighet förenadt att den part, som sökte rättens biträde, skulle i främsta rummet vara skyldig att erlägga hela denna avgift. Nu deremot vore förhållandet sådant, att kronan i främsta hand af svaranden eller förklaranden, hvilken icke sökt domstolens rättsbiträde, uttoge halfva rättegångsavgiften, utan afseende derå, att svaranden eller förklaranden ofta icke kunde utfå ersättning för stämpeln å hofrättens dom eller utslag. Då ändring i ofvannämnda af

många parter med fog öfverklagade förhållande vore af nöden, torde stadgandet derom, att i hofrätt dom skall tvefaldt utskrifvas, böra upphävas, eller, i fall sådant upphäfvande mot förmodan icke skulle anses lämpligt, sådan ändring vidtagas i förordningarna om expeditionslösen och om stämpelafgiften, att det åt svarande eller förklarande i hofrätt eller kammarrätten utskrifna domsexemplar blefve fritt från stämpelpapper, men att deremot det åt kändanden eller sökanden i nämnda domstolar utskrifna doms- eller utslagsexemplar blefve belagdt med stämpel för såväl kändandens eller klagandens som svarandens eller förklarandens exemplar. Styrelsen hade fördenskull hemställt, att justitieombudsmannen måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande af lagförändringar i det af styrelsen angifna syfte.

Rörande innebörden och tillkomsten af gällande föreskrifter i ämnet anför härefter justitieombudsmannen: »Kongl. förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 föreskrifver i första stycket af 10 §, att kändande, klagande eller sökande i allmänhet är skyldig att utlösa dom, utslag, resolution eller annan expedition, innefattande hufvudsakligt beslut, äfvensom protokoll i sak, der beslut ej skrifves med rubrik. Efter denna bestämmelse följer det andra stycket i 10 § så lydande: »Enahanda skyldighet åligge svarande eller förklarande beträffande beslut, hvilket enligt lag bör genom vederbörande myndighets försorg honom delgifvas, samt i hofrätt och hos kammarrätten i afseende på dom eller utslag, som jemlikt allmänna lagen och instruktionen den 14 november 1879 utgifves efter anslag.»

De i allmänna lagen förekommande bestämmelser, hvilka antydast i nyssanförda stadganden, återfinnas i 24 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken.

Nämnda kapitel 5 § stadgade ursprungligen, att i alla rätter dom skulle offentligens afsägas. Efter det redan genom ett på framställning af Rikets Ständer utfärdadt kongl. bref till samtliga hof- och öfverrätter den 19 augusti 1761 föreskrifvits, att i dessa rätter ej några domar uti tvistiga mål derefter skulle offentligens afsägas, utan ett enda expeditionssätt, nemligen det skriftliga, användas, fick nyssnämnda § genom kongl. förordningen den 18 april 1849 i hithörande delar följande förändrade lydelse:

»I häradsrätt skall — — — —. I rådstufvurätt böra parterne vid middagstimma dagen förut stämmas, genom anslag å rättens dörr, att dom å tid föresatt afhöra; dock må rådstufvurätt genast och utan anslag dom muntligen eller skriftligen kungöra, der saken af ringa värde är.

I hofrätt skall dom, efter anslag som sagdt är, till parterna utgifvas — — — .»

Genom kongl. förordningen den 30 oktober 1866 har i nu anförda bestämmelse skett den ändring, att i rådstufvurätt skall genast, efter det saken blifvit utförd eller invändning till rättens pröfning öfverlemnad, antingen dom eller utslag afsägas, eller ock viss tid därför tillkännagifvas.

Paragrafen 6 i 24 kap. rättegångsbalken lyder sålunda:

»I de saker, som ej instämnda, eller lagvadda äro, så ock då rättens slut fordras förut öfver någon partens invändning i rättegången, der afsäges ej rättens utslag offentligen, utan gifve domaren det ut *efter anslag*, om det ej muntligen kungjordt är.»

Dessa äro de allmänna lagens rum, på grund af hvilka dom och utslag i hofrätt efter anslag utfärdas.

Efter dessa bestämmelser följer i 7 § af 24 kap. rättegångsbalken en föreskrift i hithörande delar, så lydande:

»Alla rättens domar eller utslag, som, efter kungörelse å rättens dörr, afsägas eller utgifvas, böra förut tvefaldt färdige skrifvas utan fel, att delomännen må dem, med rättens underskrift och insegel, utan uppskof undfå, mot den lösen, som särskildt stadgadt är; — — — »

Der utsäges sålunda uttryckligen, att vissa domar och utslag skola *tvefaldt* åt parterna utskrifvas, och denna föreskrift inskräptes genom ofvannämnda kongl. bref af den 19 augusti 1761. På 24 kap. 7 § rättegångsbalken och nämnda bref grundar sig, såvidt hofrätts dom eller utslag rör, omförmälda stadgande i andra stycket af 10 § i förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883.

Detta stadgande saknar förebild i äldre författningar om expeditionslösen. Men att svarande i hofrätt emellertid icke tillföre undgått att verkligen utlösa sitt exemplar af hofrättens dom eller utslag, synes bland annat af innehållet i de framställningar till Kongl. Maj:t, som Svea och Göta hofrätter hvar för sig gjorde af den orsak, att kongl. förordningen om expeditionslösen den 30 november 1855 väl föreskref, att kärke, sökande eller klagande skulle vara skyldig att mot lösen uttaga dom, utslag m. m., men icke omnämde någon dylik skyldighet för svarande. Genom nådigt bref den 15 januari 1856 förklarade Kongl. Maj:t, i anledning af dessa framställningar, att vid tillfällen då, enligt 24 kap. 7 § rättegångsbalken samt kongl. brefvet den 19 augusti 1761, två exemplar af dom eller utslag skola utskrifvas för att parterna mot lösen delgifvas, denna lösen, äfven hvad beträffar svarande- eller

förklarandeparts exemplar, borde beräknas och utgå till det belopp, som för dom eller utslag vore i expeditionstaxan bestämdt.

Detta hvad angår skyldighet för svarande eller förklarande att lösa hofrätts domar och utslag.

Hvad åter beträffar kammarrättens domar och utslag, finnes uti § 14 mom. 1 och § 1 mom. 8 i den af Kongl. Maj:t den 14 november 1879 för kammarrätten utfärdade instruktion föreskrifvet, när dessa skola utfärdas efter anslag, i hvilket fall de alltså, enligt ofvan anförda bestämmelse i 1883 års förordning angående expeditionslösen, skola af svarande eller förklarande lösas. Af kongl. brefvet till kammarrätten den 20 februari 1856 synes, att redan tillförene svarande eller förklarande enligt praxis i vissa fall skulle utlösa kammarrättens domar och utslag. Genom nyssnämnda bref förklarade Kongl. Maj:t, att lösen jemväl för svarandens eller förklarandens exemplar derefter skulle utgå och beräknas till det belopp, som för utslag vore i expeditionstaxan bestämdt.

Den lösen, svarande eller förklarande, i likhet med motparten, har att erlægga för ifrågavarande domar och utslag, utgår numera i form af stämpelafgift. Enligt gällande förordning angående denna afgift den 5 september 1890 skola i hofrätt och kammarrätten både dom och utslag med rubrik, som utgifvas till part, hvilken utan särskild begäran författningsenligt är skyldig att lösa dessa expeditioner, beläggas med stämpel af tio kronor för första arket samt två kronor för hvart följande ark.»

Efter denna redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet anmärker justitieombudsmannen, huru som svarande eller förklarandeparten vid underdomstol och hos högsta domstolen icke vore skyldig att utlösa dom eller utslag. Någon olägenhet deraf hade, justitieombudsmannen veterligen, icke försports. Den svarande eller förklarande, som önskade erhålla dessa myndigheters domar och utslag, egde att derom framställa särskild begäran, och kongl. förordningen angående expeditionslösen innehöle i 16 § bestämmelser, på grund af hvilka sådan part syntes ega att bekomma sitt exemplar af dom eller utslag, samtidigt med kärke eller sökande. Den afgift, som härför erlades, utginge i vissa fall med lika belopp som för afskrifter enligt sistnämnda förordning, och afgiften blefve i följd häraf mindre än om svarande skolat efter samma grunder som kärke utlösa expeditionen.

Skyldigheten att lösa expedition torde egentligen hvila derpå, att den, som anlitat offentlig myndighet om någon åtgärd, borde i viss grad godtgöra deraf föranledda utgifter och besvär. Så vore dock icke

förhållandet med svarande eller förklarande. De, som intoge en sådan partställning hos hofrätt eller kammarrätten, hade ej i målet påkallat någon åtgärd af nämnda myndighet och borde följaktligen ej drabbas af någon afgift.

Det vore möjligt, att nämnda stadganden om utskrift af dom eller utslag i två exemplar och om skyldighet för svarande eller förklarande att lösa det åt honom utfärdade exemplar hade sin grund deri, att det ansetts nödigt för sådan part att erhålla ett exemplar af domen eller utslaget. Om detta varit grunden för berörda stadganden, torde den samma väsentligen förlorat i betydelse, sedan det visat sig, att Sveriges advokatsamfund, hvilket bland sina ledamöter räknade många af landets dugligaste och mest betrodda advokater, funnit, att den obligatoriska utskriften till svarande eller förklarande ej längre vore behöflig. Denna meningsyttring af dem, som oupphörligt stode i beröring med både allmänheten och domstolarna, syntes särskildt beaktansvärd.

Talrika fall funnes, då svarande eller förklarande icke för någon sin rätts utfående eller bevakande hade behof af ifrågavarande expeditioner samt svarande eller förklarande antingen icke förklarats berättigad till ersättning för lösen af dom eller utslag eller ock hade en fattig motpart, som icke kunde fullgöra den honom ålagda skyldighet att ersätta svaranden eller förklaranden. I dessa fall syntes ifrågavarande skyldighet innebära en obillighet.

Äfven om svarande eller förklarande för denna lösen tillerkänts godtgörelse och han kunde af motparten utfå dylik godtgörelse, vore han likväl ganska oförskyldt lätt utsatt för flerahanda obehag och andra utgifter, för hvilka han ej kunde utfå ersättning. När t. ex. en svarande vid underrätt friats från ett käromål och käranden i besvärsväg fullföljde talan hos hofrätt, torde sådant i de flesta fall icke blifva kunnigt för svaranden, derest icke besvären kommuniceras honom. Skedde icke så, inträffade det helt naturligt, att svaranden icke komme att hos hofrätten utlösa sitt exemplar af dess utslag. Lösen uttoges då hos honom genom exekutiv myndighet. För den exekutionskostnad, svaranden härför finge vidkännas, kunde han, ehuru han vunnit i målet och ersättning för utslagslösen jemväl blifvit honom tillerkänd, icke bereda sig godtgörelse af motparten.

Erfarenheten torde gifva vid handen, att ganska många af hofrätternas domar och utslag ej blefve af svarande eller förklarande lösta hos hofrätterna, utan måste lösen för dem utkrävas på exekutiv väg.

I dylika händelser komme nämnda domar och utslag dessa parter till handa först långt efter det tiden för öfverklagande af desamma lupit till ända, hvadan, äfven om dom eller utslag gått svarande eller förklarande emot, han icke hade tillfälle att deri söka ändring.

De sålunda framlagda skäl torde ådagalägga, att hittills gällande bestämmelser derom, att vissa domar och utslag ovilkorligen skulle i två exemplar utskrifvas samt att svarande eller förklarande vore skyldig att lösa det för honom utskrifna exemplar, ej längre borde bibehållas, utan att det i stället finge på sådan part bero, om han ville förskaffa sig något exemplar af domen eller utslaget. I ett särskildt fall syntes det dock vara nödvändigt, att två exemplar af dom eller utslag fortfarande utskrefves, nemligen när åklagare på grund af sin tjenst eller annan å det allmännas vägnar vore förklarande eller svarande. Denne kunde icke anses pliktig att hos hofrätt eller kammarrätten bekosta något ombud för att efterhöra målets utgång. Åt honom borde ett exemplar af domen eller utslaget utskrifvas och genast efter målets afgörande honom tillsändas. Föreskrift härom torde dock ej höra till allmänna lagen, utan i likhet med en del andra bestämmelser rörande expeditioner lämpligen hafva sin plats i förordningen angående expeditionslösen.

Det finge slutligen icke alldeles lemnas ur sigte, att, om ifrågasvarande förändring genomfördes och följaktligen blott ett exemplar af åtskilliga domar och utslag komme att utlösas, sådant för statsverket skulle medföra minskad inkomst af stämpelpapper. Denna minskning, hvilken ej torde vara särdeles afsevärd, borde likväl icke utgöra något hinder mot förändringen. Skulle det anses erforderligt, att något vederlag bereddes statsverket, kunde ju sådant ske derigenom, att, såsom advokatsamfundet ifrågasatt, stämpelafgiften för kärandes eller klagandes exemplar af dom eller utslag förhöjdes.

De lagförslag, justitieombudsmannen sålunda funne sig böra underställa Riksdagens pröfning, afsåge ändring af allmänna lagens bestämmelser i hithörande fall. I händelse förslaget godkändes af Riksdagen och äfven gillades af Kongl. Maj:t, blefve en ändring i 10 § af förordningen angående expeditionslösen jemväl erforderlig; och denna förändring blefve då helt visst af Kongl. Maj:t vidtagen.

På grund af hvad han sålunda anfört hemställer justitieombudsmannen, »att Riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag om upphäfvande af föreskrifter, att vissa domar eller utslag skola tvefaldt utskrifvas.

Med ändring af hvad 24 kap. 7 § rättegångsbalken samt brevet till samtliga hof- och öfverrätter den 19 augusti 1761 innehålla derom, att vissa domar eller utslag skola tvefaldt till delomännen utskrifvas, förordnas härigenom, att något exemplar af sådana domar eller utslag ej vidare må utskrifvas till svarande eller förklarande utan af denne derom framställd begäran; dock eger Konungen att förordna, att i mål, där åklagare å tjenstens vägnar eller annan för kronans räkning är svarande eller förklarande, dom eller utslag fortfarande skall åt honom utskrifvas.»

Det lärer icke kunna förnekas, att den skyldighet, som justitieombudsmannens förevarande framställning afser att få upphäfd, i de flesta fall måste för svarande- eller förklarandepart kännas såsom en temligen både obillig och onödig börda, och, på sätt justitieombudsmannen jemväl anmärkt, torde samma skyldighet icke heller vara betingad af några i egentlig mening processuella hänsyn. Om sålunda utskottet i likhet med justitieombudsmannen anser, att ifrågavarande skyldighet bör och utan olägenhet äfven kan bortfalla, synes likväl förslaget i sin nuvarande form utskottet icke vara antagligt. Särskildt har utskottet funnit mindre lämpligt att, ehuru t. ex. för en å tjenstens vägnar svarande åklagare enahanda behof att få kännedom om utgången af ett mål torde förefinnas, när målet afgjorts i högsta instans, som då hofrätt deri dömt, likväl meddela bestämmelser i fråga allenast om det senare fallet. Härjemte är det enligt utskottets uppfattning icke heller fullt lämpligt att i en förordning, som skall upphäfva ett stadgande af allmän lags natur, tillika meddela förklaring om ett förhållande, hvilket — såsom det nu ifrågavarande eller skyldigheten att tillhandahålla expeditioner i tjenstemål, der åklagare är svarandepart, eller annat mål, der ombud för kronan är svarande- eller förklarandepart — helt och hållet utgör föremål för administrativt förfogande. Vid nu anmärkta förhållanden och då i hvarje fall justitieombudsmannens framställning, derest densamma bifalles, nödvändiggör förändring i förordningen om expeditionslösen, om hvilken förändring Kongl. Maj:t ensam eger att föranstalta, samt framställningen jemväl i öfrigt torde tariffva jemkningar, har utskottet ansett densamma lämpligast böra föranleda en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t och hemställer därför,

att Riksdagen, i anledning af justitieombudsman-
 nens framställning, ville i skrifvelse hos Kongl. Maj:t
 anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för
 Riksdagen framlägga förslag till lag om upphäfvande
 af den för svarande eller förklarandepart i hofrätt
 och kammarrätten stadgade skyldighet att lösa dom
 eller utslag.

Stockholm den 11 februari 1892.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.